

СТАНОВЛЕННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ ЗУНР

На початковому етапі існування нової Української Держави судові установи продовжували функціонувати за старим положенням. Так, 21 листопада 1918 р. було видано закон, який мав стати тимчасовим регулятором функціонування системи судочинства. Зокрема, він передбачав, що всі судді та допоміжний персонал, мали присягнути на вірність українському народові і державі. Звільнити мали лише тих суддів, які заплямували свою репутацію антиукраїнською діяльністю.

Невдовзі у судовій системі ЗУНР здійснюється реформа, яка проводиться з оглядом на національну специфіку регіонів. Так, територію держави поділили на 12 судових округів та 130 повітів. В них мали обрати суддів для окружних та повітових судів, у яких: 102 особи становили українці, 25 осіб – поляки, 17 осіб – євреї. Якщо раніше судді мали навчатися 3 роки, то відповідно до Закону «Про скорочення підготовки судової служби», цей термін становив 2 роки. Оскільки працювати доводилось у важких умовах воєнного часу закон припиняв діяльність суду присяжних на неозначений термін. Але, запроваджувалися у процес судочинства і ліберальні принципи такі як: гласність, змагальність, права звинуваченого на захист та ін. Крім цього, діловодство в судах здійснювалося українською мовою.

Наступним етапом реформування системи судочинства стало запровадження спеціалізації щодо судів першої інстанції та заснування судових установ, що належали до другої та третьої інстанції. Ці зміни залишали у компетенції судів окружного й повітового рівня лише розгляд цивільних справ. Відповідно до закону Української Національної Ради, виданому 11 лютого 1919 року, для розгляду кримінальних в повітах засновували трибунали. До складу трибуналу входило від одного до трьох суддів назначених Секретарством юстиції.

15 лютого 1919 р., на законодавчому рівні було закріплено, що Вищий суд стає другою судовою інстанцією, а Найвищий державний суд – третьою. До початку їх діяльності відповідні функції мали здійснювати окремі судові Сенати другої та третьої інстанції, які розпочали свою роботу при окружному суді Станіслава з березня 1919 р.

Ще у середині листопада 1918 р. виникає військова юстиція. На території трьох областей вона була представлена Військовими окружними судами та виконувала роль першої судової інстанції. Також передбачалось заснування Колегіальних судів у складі трьох суддів, Найвищого військового трибуналу і Верховного військового суду, що отримав у військовій юстиції статус найвищої інстанції. Діяла і військова прокуратура на чолі з генеральним військовим прокурором. На території областей, де відбувалися бойові дії, було засновано військові прокуратури, а по округах працювали військові офіцери.

Наприкінці листопада 1918 р. приймається рішення, за яким всі військові команди, що діяли у ЗУНР, мали бути забезпечені спеціальними польовими судами. Під їх юрисдикцію потрапляли як військовослужбовці, так і цивільні особи, які вчинили злочини проти державної безпеки. Затвердження смертних вироків, винесених у судовому порядку, перебувало у компетенції уряду республіки. Було відновлено роботу адвокатури. На території ЗУНР також діяли «Державна прокуратура», головою якої став Генеральний прокурор, та нотаріат.